

Βία κατά των γυναικών στο πλαίσιο της οικογένειας στην Κυπριακή και Ελληνική έννομη τάξη - Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης για τη βία κατά των γυναικών

ANNA ΠΛΕΥΡΗ
Δ.Ν., Διαμεσολαβήτρια, Λέκτορας Ιδιωτικού Δικαίου,
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Περίληψη

Η μελέτη έχει ως θέμα τη βία κατά των γυναικών εντός της οικογένειας στην Κυπριακή και Ελληνική έννομη τάξη καθώς και το ευρύτερο ζήτημα της βίας κατά των γυναικών, όπως το αντιμετωπίζει η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, η οποία υπεγράφη στην Κωνσταντινούπολη στις 11/5/2011.

Η μελέτη αναρτίζεται από τρία μέρη. Τα δύο πρώτα αφορούν στη βία κατά των γυναικών εντός της οικογένειας στη νομοθεσία της Κύπρου και της Ελλάδας, όπου αναλύονται κυρίως ρυθμίσεις αστικού και ποινικού δικαίου με κριτικές βεβαίως επισημάνσεις.

Στο τρίτο μέρος παρουσιάζονται οι διατάξεις της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης με κριτικές παρατηρήσεις αναφορικά με την κύρωση και ενσωμάτωσή της στην νομοθεσία της Κύπρου και της Ελλάδας.

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Εισαγωγικά θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί μια «αθέατη εγκληματικότητα». ⁶⁴⁵ Ταυτόχρονα πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι η βία στην οικογένεια, δεν είναι μόνο ιδιωτική υπόθεση. ⁶⁴⁶ Δεν είναι δηλαδή προσωπική μόνο υπόθεση του δράστη και του θύματος, αλλά είναι υπόθεση κοινωνική. ⁶⁴⁷ Αξιοσημείωτο είναι ότι θύματα του εν λόγω εξόχως θλιβερού και πολυπαραγοντικού φαινομένου, αποτελούν σε ποσοστό 80% οι γυναίκες και ακολουθούν τα παιδιά, οι υπερήλικοι και τα άτομα με αναπηρίες. Η βία κατά των γυναικών αντιμετωπίζεται πλέον, ειδικά στην Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, ευρύτερα γνωστής ως «η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης», η οποία διαπνέεται από την θέση ότι η βία κατά των γυναικών είναι μορφή βίας βασισμένης στο φύλο, δηλαδή έμφυλης βίας, η οποία «στρέφεται» κατά γυναικών, ακριβώς επειδή είναι γυναίκες.

2. Η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Κυπριακή έννομη τάξη

Στην κυπριακή έννομη τάξη το νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση και καταστολή της βίας στην οικογένεια δεν συγκεντρώνεται σε ένα νομοθέτημα. Από το έτος 1990 και δυνάμει τουλάχιστον 5 νόμων τα Επαρχιακά Δικαστήρια ποινικής δικαιοδοσίας και τα Οικογενειακά Δικαστήρια επιλύουν ποινικές και αστικές διαφορές, που δημιουργούνται, λόγω εμφανίσεως περιστατικών βίας στο οικογενειακό περιβάλλον. ⁶⁴⁸

Ρυθμίσεις ποινικού δικαίου αναφορικά με τη βία στην οικογένεια περιέχονται στον Κυπριακό Νόμο 119 (I) του 2000 περί βίας στην οικογένεια (πρόληψη και προστασία θυμάτων), ⁶⁴⁹ όπως αυτός ισχύει μετά τις τροποποιήσεις που επέφερε ο Ν. 212 (I) του 2004. Στην υπόθεση Γενικός Εισαγγελέας ν. Γεωργίου, ⁶⁵⁰ σημειώνονται τα εξής: «Χρήση βίας από το σύζυγο κατά της συζύ-

645. Βλ. Τομαρά, 2008, σελ. 80, Γιοβάνογλου, 2009.

646. Βλ. Παπαδοπούλου-Κλαμαρή, 2012.

647. Βλ. σχετ. ανάπτυξη σε Γεροστάθου, 2014.

648. Σημειώνεται ότι η Κύπρος έχει υιοθετήσει Εθνικό Σχέδιο Δράσεως για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια (2010-2015).

649. Ο οποίος αντικατέστησε τον παλαιότερο Νόμο 47 (I)/1994 περί βίας στην οικογένεια (πρόληψη και προστασία θυμάτων).

650. (2002) 2 ΑΑΔ 464, βλ. συγκεκριμένα στη σελ. 469.

γου του αποτελεί ιδιαίτερη πτυχή εγκλημάτων βίας στην οικογένεια, τα οποία έχουν ως γενεσιουργό αιτία τη χρήση βίας ως μέσο επιβολής της θέλησης του συζύγου επί της συζύγου του και την κυριαρχία του στην οικογένεια, με έρευνα τη σωματική του δύναμη. Η βία αντικαθιστά το λόγο και η ισχύς τη λογική. Εξαρθρώνεται το κλίμα ισότητας που πρέπει να χαρακτηρίζει τις σχέσεις των συζύγων...».

Στα άρθρα 2 και 3 του ως άνω νόμου, περιέχονται εννοιολογικοί προσδιορισμοί και οριοθετείται η έννοια της βίας και το πεδίο εφαρμογής της,⁶⁵¹ ενώ στο άρθρο 4 απαριθμούνται αδικήματα βασιζόμενα σε άρθρα του ΚυπρΠΚ, τα οποία όταν διαπράττονται από ένα μέλος της οικογένειας σε βάρος άλλου μέλους, έχουν αυξημένη ποινική απαξία και προβλέπονται αυξημένες ποινές σε σχέση με αυτές που προβλέπονται στα αντίστοιχα άρθρα του ΚυπρΠΚ.⁶⁵²

Το τρίτο μέρος του Ν. 119 (Ι) του 2000 (άρ. 6-8), αφορά σε θεσμούς βοηθητικούς, καθοδηγητικούς και συμβουλευτικούς με στόχο την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, την καταγγελία των σχετικών περιστατικών και συμπεριφορών από τους παθόντες, την προστασία των τελευταίων και την ενεργοποίηση των αστυνομικών και δικαστικών αρχών για την κίνηση των σχετικών δικαστικών διαδικασιών απονομής δικαιοσύνης. Πρόκειται ειδικότερα, για τον θεσμό του Οικογενειακού Συμβούλου (άρ. 6), τις Συμβουλευτικές Επιτροπές (άρ. 7) και τις Πολυθεματικές Ομάδες (άρ. 8).⁶⁵³

Το έκτο μέρος του νόμου περιλαμβάνει πέντε άρθρα (21-25) σχετικά με την έκδοση διαταγμάτων από δικαστήριο ποινικής δικαιοδοσίας και μια εναλλακτική δυνατότητα μεταχειρίσεως του κατηγορούμενου για αδίκημα ενδοοικογενειακής βίας και πάλι πάντως με απόφαση του δικαστηρίου. Ρυθμίζονται λοιπόν: α) το διάταγμα απομακρύνσεως ανηλίκου, β) το προσωρινό διάταγμα αποκλεισμού υπόπτου ή απομακρύνσεως του θύματος (άρ. 22), γ) το διάταγμα αποκλεισμού (άρ. 23), και δ) η κηδεμονία ή αναστολή φυλακίσεως με ειδικούς όρους (άρ. 25), ως εναλλακτική περίπτωση.

651. Βλ. ενδεικτικά από τις αποφάσεις των Κυπριακών ποινικών δικαστηρίων: Επαρχιακό Δικαστήριο Λεμεσού, αρ.υποθ. 11383/13/11.4.2014, Αστυνομικός Διευθυντής Λεμεσού v. Ν.Β., Επαρχιακό Δικαστήριο Λεμεσού, αρ.υποθ. 23186/14/17.10.2014, Αστυνομικός Διευθυντής Λεμεσού v. Α.Μ., Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, αρ. υποθ. 23435/12/17.01.2014, Αστυνομικός Διευθυντής Λευκωσίας v. Ν.Π., Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, αρ. υποθ. 175/2014/9.4.2014, Αστυνομικός Διευθυντής Λευκωσίας v. Μ.Δ. (όλες οι αποφάσεις προσβάσιμες στον <http://www.cylaw.org>).

652. Βλ. Θ.Θ. v. Αστυνομίας, (2008) 2 Α.Α.Δ. 575/17.7.2008, L.S. v. Αστυνομίας, (2012) 2 Α.Α.Δ. 627/19.10.2012. Βλ. ακόμη, Επαρχιακό Δικαστήριο Πάφου, αρ.υποθ. 10419/27.11.2013, Αστυνομικός Διευθυντής Πάφου v. Π.Π., Επαρχιακό Δικαστήριο Λεμεσού, αρ. υποθ. 7385/08/30.12.2009, Αστυνομικός Διευθυντής Λεμεσού v. Ι.Ο., (βλ. <http://www.cylaw.org>).

653. Οι θεσμοί αυτοί, δεν προβλέπονται στον ελληνικό νόμο περί ενδοοικογενειακής βίας.

Στο όγδοο μέρος του νόμου (άρ. 31-35Α), περιέχονται διατάξεις σχετικές με την ίδρυση και λειτουργία στέγης για την παροχή ασφαλούς διαμονής και προστασίας θυμάτων βίας στην Κύπρο. Παράλληλα ρυθμίζονται ως χωριστά ποινικά αδικήματα, η παρενόχληση (από τον κατηγορούμενο ή οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο) του θύματος ή μάρτυρα υποθέσεως βίας ή συγγενικού τους προσώπου, εν γνώσει πάντως του δράστη ότι τα πρόσωπα αυτά φέρουν την ως άνω ιδιότητα (άρ. 32). Επίσης, απαγορεύεται η αποκάλυψη στοιχείων ταυτότητας (όνομα, διεύθυνση κλπ.) θύματος βίας ή του παραπονούμενου, αλλά και του προσώπου εναντίον του οποίου γίνεται η καταγγελία (άρ. 34),⁶⁵⁴ καθώς και η παράδοση, παραλαβή ή δημοσίευση αντιγράφων καταθέσεων σε ή από οποιοδήποτε πρόσωπο (άρ. 35). Τέλος, ρυθμίζεται η ποινική αντιμετώπιση της παραλείψεως ορισμένου πολίτη να καταγγείλει περίπτωση βίας, που έχει περιέλθει εις γνώση του (άρ. 35Α), σε βάρος ανηλίκου προσώπου ή προσώπου με σοβαρές διανοητικές ή ψυχικές ανεπάρκειες.

Κατά την εκδίκαση μιας διαφοράς μεταξύ συζύγων, τα Οικογενειακά Δικαστήρια της Κύπρου ενδέχεται να βρεθούν ενώπιον περιπτώσεως βίας στην οικογένεια.

Στο άρθρο 27 του περί γάμου Ν. 104 (Ι)/2003,⁶⁵⁵ προβλέπονται οι λόγοι διαζυγίου.⁶⁵⁶ Στο τρίτο εδάφιο του προκειμένου άρθρου εισάγεται μαχητό τεκμήριο κλονισμού του γάμου, σε περίπτωση (μεταξύ άλλων) επιβουλής της ζωής του ενάγοντος από τον εναγόμενο ή άσκησης βίας από τον εναγόμενο, κατά την έννοια που αποδίδεται στον όρο «βία» στον περί βίας στην οικογένεια νόμου, δηλαδή στον προαναφερθέντα ποινικό νόμο περί ενδοοικογενειακής βίας.

Η επίλυση των διαφορών ενδοοικογενειακής βίας, τουλάχιστον στις ήπιες εκδοχές εμφανίσεώς της, αν πράγματι υπάρχουν τέτοιες, λ.χ. όταν πρόκειται για διαταραγμένες συζυγικές σχέσεις χαρακτηριζόμενες από εκρηξείς θυμού και εντάσεις κλπ. θα μπορούσαν να επιλύονται μέσω της οικογενειακής διαμεσολαβήσεως (family mediation), προτού «κρούσουν» την θύρα του δικαστή.

654. Ρύθμιση αντίστοιχη με αυτή του άρθρου 20 του (ελληνικού) Ν. 3500/2006.

655. Ο περί γάμου νόμος του 2003 κατήργησε τον περί γάμου νόμο, κεφ. 279 και τον περί πολιτικού γάμου νόμο του 1990 έως 1995. Ο Ν. 104(Ι)/2003 εφαρμόζεται και σε μέλη της τουρκικής κοινότητας (προσωρινές διατάξεις), όπως προέβλεψε ο Ν. 120 (Ι)/2003. Βλ. και τον Ν. 21/1990 περί πολιτικού γάμου, όπου στο άρθρο 28 (2) προβλέπεται ότι ως λόγοι διαζυγίου, καθορίζονται μόνο εκείνοι που αναφέρονται στην παράγραφο 2B του άρθρου 111 του Κυπριακού Συντάγματος, Χριστοφόρου 2014.

656. Βλ. και άρθρο 14 του Ν. 23/1190 περί Οικογενειακών Δικαστηρίων, Χριστοφόρου 2014.

3. Ελληνική έννομη τάξη: Ο Νόμος 3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας

Στον Νόμο 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία, η βία στην οικογένεια αντιμετωπίζεται αυτοτελώς και συγχρόνως πολλαπλώς, ήτοι σε ποινικό, αστικό και διοικητικό επίπεδο.⁶⁵⁷ Στο άρθρο 1 περίπτωση α' του προκειμένου νόμου ορίζεται ότι ως «ενδοοικογενειακή βία»,⁶⁵⁸ θεωρείται η τέλεση αξιόποινης πράξης σε βάρος μέλους της οικογένειας, σύμφωνα με ορισμένες νομοθετικές διατάξεις (άρ. 6-9 του Νόμου 3500/06 και τα άρ. 299 και 311 του ΠΚ), που αφορούν σε ανθρωποκτονία και θανατηφόρο σωματική βλάβη.

Ο νόμος περιέχει ορισμό του όρου «οικογένεια»⁶⁵⁹ στο άρθρο 1 παρ. 2 περίπτωση β'. Η εφαρμογή δε των διατάξεών του, προϋποθέτει την ύπαρξη σχέσεως ορισμένης συγγένειας των αναφερόμενων προσώπων και σωρευτικά με αυτή το πραγματικό γεγονός της συνοικήσεως αυτών. «Θύμα ενδοοικογενειακής βίας», είναι για τον Ν. 3500/2006, κάθε πρόσωπο από τα αναφερόμενα σε αυτόν, σε βάρος των οποίων τελείται αξιόποινη πράξη κατά τα άρθρα 6-9 του νόμου. «Θύμα» είναι και το μέλος, στην οικογένεια του οποίου τελέσθηκε αξιόποινη πράξη, κατά τα άρθρα 299 και 311 του ΠΚ, καθώς και ο ανήλικος ενώπιον του οποίου τελείται μία από τις αξιόποινες πράξεις, χωρίς αυτές να στρέφονται άμεσα εναντίον του,⁶⁶⁰ ρύθμιση που σημειώνεται ως πρωτοποριακή. Στο δεύτερο άρθρο του Ν. 3500/2006, καθιερώνεται αυτοτελώς το παράνομο της ασκήσεως ενδοοικογενειακής βίας, που μπορεί να φέρει κάθε μορφή (σωματική, ψυχολογική, λεκτική ή όποιας άλλης μορφή), ανεξάρτητα μάλιστα, αν είναι ποινικά κολάσιμη ή όχι ή αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της ζη-

657. Βλ. ενδεικτικά, Παπαζήση, ΕφΑΔ 2014, 218 επ., Μπρακουμάτσο, 2007, Μανιάτη & Καπράλου, ΕπιστΕπετΑομ 2009, 89 επ., Βλάχου, 2008, σελ. 735 επ. Ο Ν. 3500/2006 οργάνωσε το θεσμικό πλαίσιο για την ενδοοικογενειακή βία, προσαρμοζόμενη έτσι η ελληνική έννομη τάξη στο διεθνές νομικό πλαίσιο, όπως αυτό προσδιορίζεται από τις συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, τις συμβάσεις του ΟΗΕ και τις αποφάσεις και οδηγίες της ΕΕ.

658. Αναφορικά με τον ορισμό της βίας εν γένει, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας διατύπωσε, μετά από σχετική επεξεργασία, το 1995 τον εξής ορισμό: «Βία είναι η εμπρόθετη χρήση φυσικής δύναμης ή εξουσίας, επαπειλούμενη ή πραγματική, εναντίον ενός άλλου προσώπου, του ίδιου του εαυτού ή μιας ομάδας ανθρώπων, η οποία έχει ως αποτέλεσμα τη επέλευση ή την αυξημένη πιθανότητα επέλευσης, τραυματισμού, θανάτου, ψυχολογικής βλάβης, στρεβλής ανάπτυξης ή αποστέρησης» (W.H.O. 1997).

659. Βλ. Παπαδοπούλου-Κλαμαρή, 2012, σελ. 233 επ. Σε σχέση με την ευρύτητα του ορισμού της έννοιας της οικογένειας στον Ν. 3500/2006, βλ. Χαραλαμπίκη, 2011, σελ. 562-563, Ζαραφωνίτου, 2008, σελ. 356, Γκρόζο, 2007, σελ. 154, Μπρακουμάτσο, 2007, σελ. 204-206.

660. Κλασικό παράδειγμα εν προκειμένω συνιστά ο συζυγικός ξυλοδαρμός ενώπιον των ανηλίκων τέκνων, βλ. Παπαδοπούλου-Κλαμαρή, 2012, σελ. 238-239.

μίας, της υπαιτιότητας και του αιτιώδους συνδέσμου για τη θεμελίωση αξιόσεως αποζημιώσεως κλπ.

Ο Νόμος 3500/2006 οριοθέτησε τις «ποινικές πτυχές» της ενδοοικογενειακής βίας και εισήγαγε νέους θεσμούς για την αντιμετώπισή της,⁶⁶¹ κυρίως κατασταλτικού χαρακτήρα. Οι ποινικού δικαίου διατάξεις του Ν. 3500/2006 κατατάσσονται: α) σε αυτές που αφορούν ρυθμίσεις ουσιαστικού ποινικού δικαίου⁶⁶² και είναι τα άρθρα 6-10, 16 και 24 με τα οποία είτε τυποποιούνται αυτοτελώς ποινικά αδικήματα (ως ιδιώνυμα εγκλήματα) ενδοοικογενειακής βίας, λ.χ. το αδίκημα της ενδοοικογενειακής σωματικής βλάβης⁶⁶³ είτε αντικαθίστανται σχετικά άρθρα του ΠΚ, β) σε αυτές που ρυθμίζουν τον θεσμό της ποινικής διαμεσολαβήσεως, που ρυθμίζεται στα άρθρα 11-14 αναφορικά με πλημμελήματα ενδοοικογενειακής βίας, από τον αρμόδιο για την άσκηση ποινικής διώξεως εισαγγελέα,⁶⁶⁴ και γ) σε διατάξεις ποινικού δικονομικού δικαίου (άρ. 17-20), οι οποίες αφορούν στην κίνηση της ποινικής διώξεως, στους περιοριστικούς όρους που μπορούν να επιβληθούν στον κατηγορούμενο, στην εξέταση των μαρτύρων και στην υποχρέωση εχεμύθειας εκ μέρους των αρμόδιων προανακριτικών αστυνομικών αρχών.

Ο θεσμός της ποινικής διαμεσολαβήσεως, ως μέσου «αποσυμπιέσεως», μιας «εναίσθητης» ιδιωτικής διαφοράς και ταυτόχρονα «αποκαταστάσεως» τόσο του θύματος όσο και της οικογενειακής ειρήνης, είναι πράγματι σύγχρονος και ελπιδοφόρος. Στην πρακτική εφαρμογή του όμως, δυστυχώς δεν δείχνει να υλοποιείται και να αποδίδει «καρπούς». Και τούτο, διότι αφενός είναι ελλειπείς οι υπάρχουσες (απαραίτητες) υποστηρικτικές δομές των ελληνικών εισαγγελικών⁶⁶⁵ και δικαστικών αρχών (ως υπηρεσιών) και αφετέρου είναι απολύτως προβληματική και βραδεία η επικοινωνία και διασύνδεση μεταξύ των (αρμόδιων) υπηρεσιών που απαιτείται να συμπράξουν, ενώ σημειώνεται και έλλειψη στις αρμόδιες υπηρεσίες, διαπιστευμένων ειδικών επιστημόνων, όπως π.χ. ψυχολόγων, ψυχιάτρων, κοινωνικών λειτουργών κ.ά.

Τα άρθρα 17-20 του Ν. 3500/2006, συνιστούν διατάξεις ποινικού δικονομικού δικαίου. Προβλέπεται λοιπόν, ότι η ποινική δίωξη για τα εγκλήματα της ενδοοικογενειακής σωματικής βλάβης (άρ. 6), της ενδοοικογενειακής παράνο-

661. Σχετικός με τα ζητήματα παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς στο πλαίσιο ενδοοικογενειακών σχέσεων, είναι και ο Νόμος 3625/2007 για την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία, βλ. σχετ. Παπαδημητράκη, 2009.

662. Βλ. Ζημιανίτη, 2011, σελ. 1206, Παπαθεοδώρου, 2007, σελ. 77 επ.

663. ΑΠ 963/2012, Αρμ 2013.114, ΑΠ 1558/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ (ποιν), ΠλημμΠειρ 94/2008, Ποινική Δικαιοσύνη 2008, σελ. 292.

664. Βλ. Γκρόζο, 2007, σελ. 157-161.

665. Ιδίως μάλιστα η Εισαγγελική Αρχή, χρειάζεται, εν προκειμένω, τη συνδρομή υπηρεσιών Οικογενειακών Επιμελητών.

μης βίας και απειλής (άρ. 7), της ενδοοικογενειακής προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας (άρ. 9) και της παρακωλύσεως απονομής δικαιοσύνης (άρ. 10), ασκείται αυτεπαγγέλτως⁶⁶⁶ και εφαρμόζεται (υποχρεωτικά) η αυτόφωρη διαδικασία (άρ. 417 επ. ΚΠΔ). Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η ταχεία απονομή δικαιοσύνης και αποτρέπεται η διαιώνιση της εντάσεως στις οικογενειακές σχέσεις.

Στο άρθρο 18 ρυθμίζονται τα σχετικά με τους περιοριστικούς όρους, οι οποίοι μπορούν να επιβληθούν στον κατηγορούμενο. Σημαντική για την, κατά το δυνατόν, προστασία των θυμάτων και την αποφυγή της λεγόμενης «δευτερογενούς θυματοποίησής» τους στα δικαστήρια, κρίνεται η ρύθμιση του άρθρου 19, η οποία προβλέπει ότι σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, τα μέλη της οικογένειας εξετάζονται ως μάρτυρες χωρίς όρκο, ενώ οι ανήλικοι δεν κλητεύονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο, αλλά αναγιγνώσκεται η κατάθεσή τους,⁶⁶⁷ εφόσον υπάρχει, εκτός εάν η εξέτασή τους κριθεί αναγκαία από το δικαστήριο.

Οι αστικού περιεχομένου διατάξεις του Ν. 3500/2006 μπορούν να καταταχθούν συστηματικά σε δύο ομάδες, ήτοι σε διατάξεις ουσιαστικού και δικονομικού αστικού δικαίου,⁶⁶⁸ που είναι τα άρθρα 3, 4, 5, 15, 19 παρ. 1 και 22 και σε διατάξεις αστικού δικαίου στο πλαίσιο της ποινικής διαμεσολαβήσεως, όπου πρόκειται για τα άρθρα 11 παρ. 2 γ', 12 παρ. 6 και 14.

Τον ισχυρό κλονισμό του γάμου, οφείλει, κατά τις γενικές διατάξεις, να αποδείξει αυτός που ισχυρίζεται ότι έχει επέλθει. Για τη διευκόλυνση της εν λόγω αποδείξεως, ο ΑΚ καθιερώνει τεκμήρια κλονισμού. Σ' αυτά προστέθηκε με το άρθρο 3 του Ν. 3500/2006 και η περίπτωση της ενδοοικογενειακής βίας αντικαθιστώντας το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 1439 του ΑΚ.

Οι δικονομικής φύσεως διατάξεις του Ν. 3500/2006, ξεκινούν με το άρθρο 15 του Ν. 3500/2006, με το οποίο ρυθμίζεται η προσωρινή ρύθμιση της καταστάσεως επί περιστατικού ενδοοικογενειακής βίας. Η διάταξη προσθέτει στο νομικό οπλοστάσιο των θυμάτων ένα «ειδικό» ασφαλιστικό μέτρο, του οποίου η έως τώρα πρακτική εφαρμογή αποτιμάται ως ιδιαίτερα σημαντική. Το ίδιο μέτρο, μπορεί, μάλιστα, να διαταχθεί και με προσωρινή διαταγή του δικαστή, κατά το άρθρο 691 ΚΠολΔ. Στο τελευταίο εδάφιο του άρθρου 735 του

666. Η αυτεπάγγελτη άσκηση της ποινικής δίωξης εν προκειμένω, έχει συμβάλει (θετικά) στην αύξηση των παραπομπών σχετικών υποθέσεων ενώπιον της δικαιοσύνης. Σχετικά με τις περιπτώσεις των αδικημάτων που διώκονται κατ'έγκληση και δράστης της αξιόποινης πράξεως κατά του ανηλίκου φέρεται να είναι ο ένας γονέας, έχουν υποστηριχθεί διάφορες απόψεις, για τις οποίες, βλ. Χαραλαμπάκη, 2011.

667. Βλ. επ' αυτού την ΑΠ 1196/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

668. Βλ. Παπαδοπούλου-Κλαμαρή 2012, σελ. 239.

ΚΠολΔ, λοιπόν, ορίζεται ότι σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας μπορεί να διατάσσεται ιδίως,⁶⁶⁹ η απομάκρυνση του καθ' ου από την οικογενειακή κατοικία, η μετοίκησή του, η απαγόρευση να προσεγγίζει τους χώρους κατοικίας ή και εργασίας του αιτούντος, κατοικίες στενών συγγενών του, τα εκπαιδευτήρια των παιδιών και ξενώνες φιλοξενίας. Οι ανωτέρω απαγορεύσεις, διατάσσονται όχι μόνο με ασφαλιστικό μέτρο, αλλά και με κύρια αγωγή, ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου.

Το νομοθετικό - θεσμικό πλαίσιο για την ενδοοικογενειακή βία στην Ελλάδα κρίνεται ως άρτιο και επαρκές. Αντίθετα, δεν κρίνεται επαρκής η πραγματική προστασία των θυμάτων, τουλάχιστον όπως την επιδίωξε ο νομοθέτης.⁶⁷⁰ Είναι δε προφανές, ότι η βελτίωση της πραγματικής εφαρμογής του νόμου προϋποθέτει δράση τόσο κοινωνική όσο και οργανωτική. Αναγκαία κρίνεται, λοιπόν και η δημιουργία ενός ευρύτερου δικτύου κέντρων υποδοχής, ψυχοκοινωνικής, οικονομικής και νομικής αρωγής των θυμάτων, καθώς και η ανάπτυξη προγραμματιών συνεχούς καταρτίσεως των εμπλεκόμενων λειτουργών και προσωπικού.⁶⁷¹ Ήδη οι ανωτέρω δράσεις και πολλές άλλες, αποτελούν περιεχόμενο των προβλέψεων της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης για τη βία κατά των γυναικών. Αυτές, θα αποκτήσουν βεβαίως «σάρκα και οστά», μόνον εφόσον η Σύμβαση κυρωθεί και ενσωματωθεί στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών, τα οποία την έχουν υπογράψει.

Συγκριτικά και καταληκτικά, παρατηρείται ότι στο νομοθετικό πλαίσιο της κυπριακής έννομης τάξεως, δεν προβλέπεται διαδικασία «συμφιλίωσης» και «καταλλαγής» μεταξύ δράστη και θύματος ενδοοικογενειακής βίας, στο πλαίσιο της «ποινικής διαχειρίσεως» της συμπεριφοράς του δράστη. Δεν προβλέπεται δηλαδή η ποινική διαμεσολάβηση ούτε η (αστική) αποζημίωση του θύματος από τον δράστη. Επιπλέον, οι ποινικού δικαίου ρυθμίσεις των εγκλημάτων της ενδοοικογενειακής βίας, κρίνονται μάλλον αυστηρότερες από αυτές της ελληνικής έννομης τάξεως, τουλάχιστον από πλευράς προβλεπόμενων ποινών.

669. Η απαρίθμηση είναι προφανώς ενδεικτική.

670. Βλ. στα Πρακτικά Επιμορφωτικής Ημερίδας της 28.6.2007 συνδιοργανώσεως του Τμήματος Νομικής Ε.Κ.Π.Α. και του Εργαστηρίου Ποινικών & Εγκληματολογικών Ερευνών με θέμα: Ενδοοικογενειακή Βία: Προοπτικές μετά τον Ν. 3500/2006 (σελ. 390-409), χρήσιμους καταλόγους φορέων ενασχολήσεως και αντιμετώπισεως γυναικών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας - θεμάτων που αφορούν την οικογένεια και το παιδί, κατάλογο κέντρων ψυχολογικής υποστηρίξεως ιδιωτικού δικαίου, υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας και παιδικής προστασίας-διευθύνσεων κοινωνικής πρόνοιας, κοινωνικών υπηρεσιών Δήμων, υπηρεσιών επιμελητών ανηλίκων, καθώς και κατάλογο άλλων οργανισμών και κυβερνητικών οργανώσεων.

671. Όπως είχε πράξει το (τότε) Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως κατά τον χρόνο θεσπίσεως του Ν. 3500/2006. Το εν λόγω εγχειρίδιο προοριζόταν προς χρήση των αστυνομικών υπαλλήλων και αφορούσε στον χειρισμό υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας.

4. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης για τη βία κατά των γυναικών

4.1 Η Σύμβαση ως διεθνές νομικό εργαλείο και η υπογραφή της από την Ελλάδα και την Κύπρο

Το Συμβούλιο της Ευρώπης,⁶⁷² το οποίο ιδρύθηκε στις 5 Μαΐου του 1949 (Συνθήκη Λονδίνου) και εδρεύει στο Στρασβούργο, είναι διεθνής οργανισμός στον οποίο συμμετέχουν 47 κράτη της Ευρώπης και της ανατολικής περιφέρειάς της. Συμμετέχουν επίσης πέντε κράτη ως παρατηρητές του Συμβουλίου και τρία ως παρατηρητές της Συνέλευσής του. Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει ως σκοπό την ευρωπαϊκή ενοποίηση, με ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη ρύθμιση των νομοθεσιών και στην πολιτισμική συνεργασία στην Ευρώπη.

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, υπεγράφη στην Κωνσταντινούπολη στις 11.5.2011 και περιλαμβάνει 81 άρθρα κατανεμημένα σε 12 Κεφάλαια. Η Σύμβαση είναι ανοιχτή για υπογραφή από τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα μη κράτη μέλη τα οποία έχουν συμμετάσχει στην εκπόνησή της, καθώς και από την Ευρωπαϊκή Ένωση και υπόκειται σε επικύρωση, αποδοχή ή έγκριση.

Η Σύμβαση διαπνέεται από τη βασική αρχή ότι είναι υποχρέωση της πολιτείας να αναδειξει το ζήτημα της έμφυλης βίας κατά των γυναικών, να λάβει μέτρα πρόληψης σε σχέση μ' αυτό, να προστατεύσει τα θύματα και να διώξει τους δράστες. Δεν αφήνει, μάλιστα, καμία αμφιβολία ότι δεν μπορεί να υπάρξει πραγματική ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, αν οι γυναίκες βιώνουν έμφυλη βία και δη σε μεγάλη κλίμακα και οι κρατικές αρχές και θεσμοί εθελουφλούν.

Η Κύπρος υπέγραψε πρόσφατα την Σύμβαση στις 16.6.2015, αλλά δεν την έχει ακόμη κυρώσει ούτε θέσει σε ισχύ.⁶⁷³ Η Ελλάδα υπέγραψε, εξ αρχής, την Σύμβαση στις 11/5/2011, αλλά επίσης δεν την έχει κυρώσει ούτε θέσει ακόμη σε ισχύ. Σημειώνεται ενδεικτικά ότι η Αλβανία και η Τουρκία έχουν υπογράψει, κυρώσει και θέσει σε ισχύ τη Σύμβαση, ενώ η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και πολλές άλλες χώρες έχουν υπογράψει μόνο την Σύμβαση χωρίς να την έχουν κυρώσει ούτε θέσει σε ισχύ. Πιο πρόσφατα, στις 21.4.2016, υπέ-

672. <http://hub.coe.int/>.

673. Βλ. http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures?p_auth=4dGoRFTr (ανακτήθηκε 05.3.2016) για το ποιες χώρες έχουν υπογράψει, κυρώσει και θέσει σε ισχύ τη Σύμβαση.

γραψε την Σύμβαση η Βουλγαρία. Η κύρωση της Σύμβασης από κράτος μέλος που την έχει υπογράψει, θα σημαίνει την ενσωμάτωση δια νόμου των ρυθμίσεων της Συμβάσεως στην εθνική νομοθεσία του εν λόγω κράτους και περαιτέρω, την σύσταση νέων ή την αλλαγή των υπαρχόντων δομών προκειμένου αυτή να εφαρμοστεί. Από τη μελέτη των ρυθμίσεων και προβλέψεων της Σύμβασης προκύπτει ότι ορισμένες από αυτές προβλέπονται ήδη στην εσωτερική νομοθεσία της Κύπρου και της Ελλάδας και άλλες θα πρέπει να θεσπιστούν το πρώτον με νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, μετά την κύρωση της.

4.2 Συνοπτική παρουσίαση των ρυθμίσεων της Σύμβασης

Στο πρώτο κεφάλαιο, δηλαδή στα πρώτα 6 άρθρα της Σύμβασης, προσδιορίζονται οι σκοποί της, περιέχονται ορισμοί, προβλέψεις για την ισότητα και τη μη διακριτική μεταχείριση, καθώς και γενικές υποχρεώσεις.

Οι σκοποί της Σύμβασης, η οποία τυγχάνει εφαρμογής, τόσο σε περιόδους ειρήνης, όσο και σε περιστάσεις ενόπλων συγκρούσεων, οριοθετούνται στο άρθρο 1 και συνίστανται κυρίως στην προστασία των γυναικών ενάντια σε όλες τις μορφές βίας, συμπεριλαμβανομένης της ενδοοικογενειακής στην πρόληψη, την ποινική δίωξη και εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών καθώς και της ενδοοικογενειακής βίας, στην προσπάθεια για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών και στην προώθηση ουσιαστικής ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών, στον σχεδιασμό ενός ολοκληρωμένου πλαισίου, πολιτικών και μέτρων για την προστασία και την υποβοήθηση όλων των θυμάτων βίας και ενδοοικογενειακής βίας κ.λπ.

Το άρθρο 3 της Συμβάσεως περιέχει τους ορισμούς των όρων: «βία κατά των γυναικών», «ενδοοικογενειακή βία», «φύλο», «θύμα» και «γυναίκες».

Στο πλαίσιο της Σύμβασης, η «βία κατά των γυναικών»⁶⁷⁴ νοείται, ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μία μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και περιλαμβάνει όλες τις πράξεις βίας βασιζόμενης στο φύλο, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα, φυσική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή πόνο για τις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών τέλεσης τοιούτων πράξεων, τον εξαναγκασμό ή την αυθαίρετη αποστέρηση της ελευθερίας, είτε αυτή συμβαίνει στον δημόσιο ή τον ιδιωτικό βίο. Ο όρος «ενδοοικογενειακή βία», σημαίνει όλες τις πράξεις φυσικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας, οι οποίες συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή οικογενειακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύ-

674. Ο όρος «γυναίκες», συμπεριλαμβάνει εδώ κορίτσια ηλικίας κάτω των 18 ετών.

γων ή συντρόφων, ανεξάρτητα του κατά πόσο ο δράστης μοιράζεται ή έχει μοιρασθεί την ίδια κατοικία με το θύμα.⁶⁷⁵

Στο άρθρο 4 της Συμβάσεως, υπογραμμίζεται, ότι τα μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να προωθήσουν και προστατέψουν το δικαίωμα του καθενός, ιδιαίτερα των γυναικών, να ζει ελεύθερος από την άσκηση βίας, τόσο όσον αφορά στη δημόσια όσο και στην ιδιωτική σφαίρα, καθώς και ότι θα καταδικάζουν όλες τις μορφές διακριτικής μεταχείρισης κατά των γυναικών και θα λαμβάνουν χωρίς καθυστέρηση, τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα για την πρόληψή της, μέσω της ενσωμάτωσης στα εθνικά συντάγματά τους ή σε άλλη προσήκουσα νομοθεσία την αρχή της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών, ως και τη διασφάλιση της πρακτικής υλοποίησης αυτής της αρχής, μέσω της απαγόρευσης της άσκησης διακριτικής μεταχείρισης κατά των γυναικών, όπως επίσης με την κατάργηση νόμων και πρακτικών που συνεπάγονται διακριτική μεταχείριση κατά των γυναικών. Τα μέτρα προστασίας δε, τα οποία είναι αναγκαία για την πρόληψη και προστασία των γυναικών από τη βία που βασίζεται στο φύλο, δεν θα Στο δεύτερο κεφάλαιο και δη στα άρθρα 7-11, περιέχονται ρυθμίσεις για τις συντονισμένες πολιτικές τις οποίες θα πρέπει να ακολουθήσουν τα μέρη, λαμβάνοντας τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη και καταπολέμηση όλων των μορφών βίας που καλύπτονται από την Σύμβαση, ώστε να υπάρξει ολιστική απάντηση στη βία κατά των γυναικών. Το τρίτο κεφάλαιο, ήτοι τα άρθρα 12-17, αφορούν σε μέτρα πρόληψης, ενώ το τέταρτο, ήτοι τα άρθρα 18-28 αφορούν σε μέτρα προστασίας και υποστήριξης.

Ειδικότερα, το άρθρο 12 αναφέρεται σε γενικές υποχρεώσεις των μερών να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προώθησης αλλαγών αναφορικά με τα κοινωνικά και πολιτισμικά πρότυπα συμπεριφοράς γυναικών και ανδρών με σκοπό την εκρίζωση των προκαταλήψεων, εθίμων, παραδόσεων και όλων των άλλων πρακτικών οι οποίες βασίζονται στην ιδέα της κατωτερότητας των γυναικών ή σε στερεότυπα για τους ρόλους γυναικών και ανδρών. Στα εν λόγω μέτρα μπορεί να περιλαμβάνονται προγράμματα «ευαισθητοποίησης» της κοινής γνώμης ή τα προβλεπόμενα στο άρθρο 14 εκπαιδευτικά μέτρα, όπως διδακτικό υλικό για την ισότητα ανδρών και γυναικών. Επιπρόσθετα, το άρθρο 15, προβλέπει την εκπαίδευση επαγγελματιών που ασχολούνται με τα θύματα ή τους δράστες όλων των πράξεων βίας που καλύπτονται από την Σύμβαση. Ως σημαντικά, αξιολογούνται και τα περιεχόμενα στο άρθρο 16 μέτρα προλη-

675. Για την έννοια της «βίας» στην κυπριακή νομοθεσία, βλ. το άρθρο 3 των Κυπριακών νόμων περί βίας στην οικογένεια του 2000 και του 2004 και για την έννοια της «ενδοοικογενειακής βίας» στην ελληνική νομοθεσία, βλ. το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν. 3500/2006 και τα άρθρα 299 και 311 του ΠΚ.

πτικῆς παρέμβασης, μέσω προγραμμάτων που αποσκοπούν στο να διδάξουν τους δράστες ενδοοικογενειακῆς βίας να υιοθετούν μη βίαιη συμπεριφορά, ενώ προβλέπεται και η κατάρτιση προγραμμάτων θεραπευτικῆς αντιμετώπισης, στους δράστες σεξουαλικῶν αδικημάτων ὡστε να αποτραπεί επανάληψη τῆς εγκληματικῆς πράξης.

Υπογραμμίζεται ὅτι τα μέρη θα πρέπει να διασφαλίζουν ὅτι ο πολιτισμός, τα ἔθιμα, ἡ θρησκεία, οἱ παραδόσεις ἢ ἡ οὕτως αποκαλούμενη «τιμή» δεν μπορούν να εκλαμβάνονται, ὡς δικαιολογία για οποιεσδήποτε πράξεις βίας, ἤτοι ὡς λόγοι ἄρσης του ἀδίκου ἢ ὡς ελαφρυντικῆς περιστάσεις.⁶⁷⁶

Στο ἄρθρο 18 προβλέπονται υποχρεώσεις γενικῆς χαρακτῆρα. Στο πλαίσιο αὐτῶν, απαιτεῖται αποτελεσματικῆ συνεργασία ὄλων των σχετικῶν κρατικῶν φορέων, συμπεριλαμβανομένων των εισαγγελικῶν και δικαστικῶν ἀρχῶν, των φορέων ἐπιβολῆς του νόμου, των μη κυβερνητικῶν οργανισμῶν κ.λπ. για τὴν προστασία και τὴν παροχὴ συνδρομῆς και υποστήριξης σε θύματα και μάρτυρες, συμπεριλαμβανομένης τῆς παραπομπῆς σε γενικῆς και ἐξειδικευμένες υποστηρικτικῆς υπηρεσίες, κατὰ τα ἄρθρα 20 και 22 τῆς Σύμβασης. Ἰδιαίτερα σημαντικὴ εἶναι ἡ πρόβλεψη ὅτι ἡ παροχὴ των υπηρεσιῶν εἶναι ανεξάρτητη ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία του θύματος να ασκήσει ποινικὴ δίωξη ἢ να προβεῖ σε μαρτυρικὴ κατάθεση ἐναντίον οποιουδήποτε δράστη.

Το ἄρθρο 19 προβλέπει δυνατότητα ἐπαρκούς πληροφόρησης σχετικά με τις διαθέσιμες υποστηρικτικῆς υπηρεσίες και τα νομικὰ μέτρα σε γλώσσα που κατανοοῦν τα θύματα καθὼς και διερμηνεία και μετάφραση ἐγγράφων γι' αὐτά. Ἐπίσης, το ἄρθρο 20 ἀναφέρεται στὴν πρόσβαση των θυμάτων σε ἀποκαταστατικῆς και υποστηρικτικῆς υπηρεσίες ὅπως, νομικῆς και ψυχολογικῆς συμβουλῆς, οικονομικῆ βοήθεια, υγειονομικὴ περίθαλψη, στέγαση, μόρφωση, ἐκπαίδευση και παροχὴ συνδρομῆς στὴν ἐξεύρεση ἀπασχόλησης. Στο ἴδιο πλαίσιο, τα ἄρθρα 21 και 22 προβλέπουν τὴν πληροφόρηση των θυμάτων και τὴν πραγματικὴ πρόσβαση των ἰδίων και των παιδιῶν τους σε μηχανισμοὺς ἀτομικῶν και συλλογικῶν προσφυγῶν καθὼς και σε ἐξειδικευμένες υποστηρικτικῆς υπηρεσίες.

Ἐπιπλέον, στα ἄρθρα 23 ἕως 26 προβλέπεται ἡ λήψη μέτρων για τὴ δημιουργία κατάλληλων, εὐκόλα προσβάσιμων και ἐπαρκῶν καταφυγίων, ἡ ἐγκατάσταση πανεθνικῆς ἐμβέλειας τηλεφωνικῶν γραμμῶν καθ' ὅλο το 24ωρο για δωρεάν παροχὴ βοήθειας,⁶⁷⁷ ἡ παροχὴ υποστήριξης σε θύματα σεξουαλικῆς βίας σε κατάλληλα σχετικὰ κέντρα, καθὼς και ἡ παροχὴ προστασίας, συμβουλευτικῆς και υποστήριξης σε παιδιά μάρτυρες.

676. Βλ. και ἄρθρο 42 τῆς Σύμβασης.

677. Με σεβασμὸ στὴν ἀνωνυμία των καλούντων.

Στα άρθρα 27 και 28, προβλέπεται η υποχρέωση αναφοράς επεισοδίων βίας στις αρμόδιες αρχές (με την ενθάρρυνση της πολιτείας) από πρόσωπο που είτε είναι μάρτυρας διάπραξης πράξεων βίας ή έχει βάσιμους λόγους να πιστεύει ότι μία τέτοια πράξη ενδέχεται να διαπραχθεί κ.λπ. Αναφορικά δε με την υποχρέωση αναφοράς από επαγγελματίες, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα ώστε να διασφαλιστεί ότι οι κανόνες εμπιστευτικότητας που επιβάλλονται από την εσωτερική νομοθεσία σε ορισμένους επαγγελματίες, όπως το επαγγελματικό, το ιατρικό ή το δικηγορικό απόρρητο δεν συνιστούν εμπόδιο στη δυνατότητά τους να αναφέρουν στις αρμόδιες οργανώσεις ή αρχές εάν έχουν βάσιμους λόγους να πιστεύουν ότι μία σοβαρή πράξη βίας, εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης έχει διαπραχθεί και ότι περαιτέρω σοβαρές πράξεις βίας θα πρέπει να αναμένονται.

Το πέμπτο κεφάλαιο, που περιλαμβάνει τα άρθρα 29-48, περιέχει σημαντικές διατάξεις ουσιαστικού δικαίου. Αναλυτικότερα, στα άρθρα 29 και 30 περιέχονται πρωτοποριακές ρυθμίσεις σε σχέση με αστικές αγωγές και ένδικα βοηθήματα για τη διεκδίκηση αποζημίωσης, ασκούμενα από το θύμα κατά του δράστη αδικημάτων που εμπίπτουν στη Σύμβαση και κατά των κρατικών αρχών, οι οποίες έχουν αποτύχει όσον αφορά στο καθήκον τους να λαμβάνουν τα αναγκαία προληπτικά ή προστατευτικά μέσα εντός του πεδίου ασκήσεως των εξουσιών τους.⁶⁷⁸ Υπενθυμίζεται, πάντως, ότι ο Νόμος 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία στην ελληνική έννομη τάξη προβλέπει ως μέρος της αποκατάστασης του θύματος την χρηματική ικανοποίησή του από τον δράστη στο πλαίσιο της ποινικής διαμεσολάβησης, ενώ τούτο δεν προβλέπεται στην σχετική Κυπριακή νομοθεσία.

Τα άρθρα 33-41 περιλαμβάνουν διάφορα αδικήματα, τα οποία η Σύμβαση ορίζει ότι θα πρέπει να ποινικοποιηθούν στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών, εφόσον βεβαίως δεν αποτελούν ήδη ποινικά αδικήματα σ' αυτές. Συγκεκριμένα πρόκειται για: α) το άρθρο 33 που αφορά στην ψυχολογική βία, ήτοι στην εσκεμμένη συμπεριφορά που κατατείνει στην σοβαρή πρόκληση βλάβης στην ψυχολογική ακεραιότητα του ατόμου μέσω καταναγκασμού ή απειλών,⁶⁷⁹ β) το άρθρο 34, που αφορά στην μη εμφανή παρακολούθηση ή παρενοχλητική παρακολούθηση (Stalking /stalkers = κυνηγοί με ενέδρα), ήτοι στην εσκεμμένη συμπεριφορά, που κατατείνει στην επαναλαμβανόμενη απειλητική συμπεριφορά κατά άλλου προσώπου, προκαλώντας τον φόβο για τον

678. Η Κυπριακή Δημοκρατία έθεσε, πάντως, επιφυλάξεις κατά την υπογραφή της Σύμβασης, σε σχέση με κρατική αποζημίωση στα θύματα, με θέματα δικαιοδοσίας και το καθεστώς διαμονής των θυμάτων.

679. Στην ελληνική νομοθεσία, τυποποιείται στο άρθρο 333 ΠΚ το αδίκημα της απειλής και στο άρθρο 7 του Ν. 3500/2006 το αδίκημα της ενδοοικογενειακής παράνομης βίας και απειλής.

ίδιο ή την ασφάλειά του, γ) στο άρθρο 35, που αφορά στη σωματική βία,⁶⁸⁰ δ) στο άρθρο 36 που αφορά στη σεξουαλική βία συμπεριλαμβανομένου του βιασμού και του συζυγικού βιασμού.⁶⁸¹

Περαιτέρω, θα πρέπει να ποινικοποιηθούν στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών, ως αδικήματα διαπραττόμενα με συμπεριφορά εκ προθέσεως, εφόσον δεν αποτελούν ήδη ποινικά αδικήματα σ' αυτές: α) σύμφωνα με το άρθρο 37, ο καταναγκαστικός γάμος ενηλίκου ή παιδιού κλπ., β) σύμφωνα με το άρθρο 38, ο ακρωτηριασμός των γεννητικών οργάνων γυναίκας, γ) σύμφωνα με το άρθρο 39, η καταναγκαστική έκτρωση και καταναγκαστική στείρωση, δ) σύμφωνα με το άρθρο 40 η σεξουαλική παρενόχληση,⁶⁸² ήτοι η με οποιαδήποτε μορφή ανεπιθύμητη λεκτική, μη λεκτική ή φυσική συμπεριφορά σεξουαλικής φύσεως η οποία αποσκοπεί ή κατατείνει στην παραβίαση της αξιοπρέπειας του ατόμου, και ε) σύμφωνα με το άρθρο 41, η εκ προθέσεως προτροπή ή παρακίνηση σε διάπραξη αδικήματος και απόπειρα των αδικημάτων των άρθρων 35, 36, 37, 38 παρ. 1 και 39 της Σύμβασης.

Αναφορικά με την τοπική δικαιοδοσία σε σχέση με αδίκημα που στοιχειοθετήθηκε σύμφωνα με την Σύμβαση, στο άρθρο 44 υπάρχει ευρεία θεμελίωση της δικαιοδοσίας με διάφορους σχετικούς συνδέσμους.

Επιβαρυντικές περιστάσεις αναφορικά με τα αδικήματα που στοιχειοθετήθηκαν σύμφωνα με την Σύμβαση, στο βαθμό που δεν αποτελούν ήδη μέρος των στοιχείων της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος, προβλέπονται στο άρθρο 46 της Συμβάσεως, όπως π.χ. όταν το αδίκημα διαπράχθηκε κατά του πρώην ή του νυν συζύγου ή συντρόφου, όπως διαλαμβάνεται στην εθνική νομοθεσία, από μέλος της οικογένειας, ή όταν το αδίκημα διαπράχθηκε εναντίον ατόμου το οποίο είχε καταστεί ευάλωτο συνεπεία ειδικών συνθηκών.

Καινοτόμα ρύθμιση εισάγει το άρθρο 47, προβλέποντας τη δυνατότητα λήψης υπόψη των τελεσίδικων ποινών που καταγνώσθηκαν από άλλο μέρος αναφορικά με τα αδικήματα που θεσπίσθηκαν σύμφωνα με την Σύμβαση κατά τον καθορισμό της ποινής. Τούτο βεβαίως προϋποθέτει τη δημιουργία Ευρωπαϊκού ή Διεθνούς Ποινικού Μητρώου.

Τέλος, κατά τους ορισμούς του άρθρου 48, θα πρέπει να απαγορεύονται οι υποχρεωτικές εναλλακτικές διεργασίες επίλυσης της διαφοράς, συμπεριλαμβανομένης της διαμεσολάβησης και του συμβιβασμού.

680. Στην ελληνική νομοθεσία τυποποιείται στο άρθρο 330 ΠΚ το αδίκημα της παράνομης βίας.

681. Στην ελληνική νομοθεσία τυποποιείται στο άρθρο 336 ΠΚ το αδίκημα του βιασμού (που περιλαμβάνει και τον συζυγικό βιασμό) και στο άρθρο 337 το αδίκημα της προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας.

682. Βλ. Ν. 3769/2009, ιδίως άρθρο 2 περίπτωση δ'.

Το έκτο κεφάλαιο της Σύμβασης, ήτοι τα άρθρα 49-58, διαπνέεται από «δικονομικό πνεύμα». Οι εν λόγω διατάξεις, ρυθμίζουν ζητήματα δικονομικού δικαίου, όπως ανάκριση, ποινική δίωξη και προστατευτικά μέτρα. Η αναλυτική παρουσίαση των εν λόγω διατάξεων, εκφεύγει της παρούσας μελέτης και γι' αυτό αναφέρονται μόνον ορισμένες απ' αυτές.

Το άρθρο 49 περιλαμβάνει γενικές υποχρεώσεις των μερών⁶⁸³ να διασφαλίσουν ότι ανακρίσεις και δικαστικές διαδικασίες διεξάγονται χωρίς υπαίτια καθυστέρηση και αποτελεσματικά, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα του θύματος.

Το άρθρο 52 ρυθμίζει συγκεκριμένα τη δυνατότητα των αρμόδιων αρχών να διατάξουν τον αποκλεισμό ή περιορισμό σε περιστάσεις και καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, λ.χ. του δράστη ενδοοικογενειακής βίας να απομακρυνθεί από την κατοικία του θύματος και να του απαγορεύσουν την επαφή με το θύμα. Επιπρόσθετα, το άρθρο 53 ρυθμίζει τους κατάλληλους περιοριστικούς ή προστατευτικούς όρους που θα πρέπει να είναι διαθέσιμοι στα θύματα, ενώ το άρθρο 54 αφορά συναφώς στη διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων του θύματος, ήτοι των αποδεικτικών στοιχείων που αναφέρονται στο σεξουαλικό ιστορικό και τη διαγωγή του, σε οποιαδήποτε αστική ή ποινική διαδικασία. Στο άρθρο 55 προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι οι ανακρίσεις ή η δίωξη των αδικημάτων που έχουν συσταθεί σύμφωνα με ορισμένα άρθρα της Σύμβασης δεν θα στηρίζονται εξ ολοκλήρου στην αναφορά ή έγκληση που υπέβαλε το θύμα και ότι η διαδικασία δύναται να συνεχισθεί ακόμη κι αν το θύμα ανακαλέσει τη δήλωση ή έγκλησή του.

Το άρθρο 56 αφορά σε μέτρα προστασίας των θυμάτων και των οικογενειών τους ως μαρτύρων σε όλα τα στάδια των ανακρίσεων και των δικαστικών διαδικασιών, ώστε να προστατεύονται από εκφοβισμό, αντίποινα, επανειλημμένη θυματοποίηση κ.λπ., να ενημερώνονται αν ο δράστης δραπετεύσει ή αφευθεί προσωρινά ή οριστικά ελεύθερος, να υιοθετούνται μέτρα προστασίας της ιδιωτικότητας και της εικόνας τους κ.ά. Επιπλέον, στο άρθρο 57 ρυθμίζεται το δικαίωμα παροχής νομικής συνδρομής και δωρεάν νομικής βοήθειας σε θύματα.

Σημαντικές ρυθμίσεις σε σχέση με τη μετανάστευση και το άσυλο, περιλαμβάνονται στο άρθρα 59-61 του έβδομου κεφαλαίου της Σύμβασης. Ως ιδιαίτερος σημαντικές επισημαίνονται οι ρυθμίσεις του άρθρου 60 ότι τα μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι η βασιζόμενη στο φύλο βία κατά των γυναικών δύναται να αναγνωρισθεί ως μορφή δίωξης εντός της έννοιας του άρθρου 1, Α (2) της Σύμβασης του 1951 που αναφέρεται στο καθεστώς των προσφύγων, καθώς και ως μορφή σοβαρής βλάβης

683. Τα άρθρα 5 και 18 της Σύμβασης αφορούν επίσης σε υποχρεώσεις των μερών.

που εξασφαλίζει συμπληρωματική/επικουρική προστασία. Στο ίδιο πλαίσιο, το άρθρο 61 προβλέπει τη μη επαναπροώθηση των θυμάτων βίας.

Το όγδοο κεφάλαιο, (άρ. 62-65), αφορά στη διεθνή συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών, σε σχέση με αστικά και ποινικά θέματα, ώστε να δημιουργηθεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό ομοιόμορφη και αμοιβαία (εσωτερική) νομοθεσία για την πρόληψη και καταστολή της βίας κατά των γυναικών, και το ένατο κεφάλαιο, (άρ. 66-70), τον συσταθέντα από τη Σύμβαση Μηχανισμό Παρακολούθησης της εφαρμογής της Σύμβασης. Ο μηχανισμός παρακολούθησης (άρ. 66), συνίσταται σε ομάδα εμπειρογνομόνων αποκαλούμενη «GREVIO», η οποία θα παρακολουθεί την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης από τα μέρη και θα υποβάλλει εκθέσεις στα εθνικά κοινοβούλια των μερών.

Σημειώνεται ότι κατά το άρθρο 73, οι διατάξεις της Σύμβασης, δεν θίγουν τις διατάξεις της εσωτερικής νομοθεσίας και των δεσμευτικών διεθνών οργάνων, σύμφωνα με τα οποία παρέχονται ή θα παρασχεθούν τυχόν περισσότερα ευνοϊκά δικαιώματα στα θύματα βίας. Τέλος κατά το άρθρο 74, οποιαδήποτε διαφορά προκύψει αναφορικά με την εφαρμογή ή ερμηνεία των διατάξεων της Σύμβασης θα επιδιώκεται η επίλυσή της μέσω διαπραγματεύσεως, συμβιβασμού, διαιτησίας ή οποιωνδήποτε άλλων μεθόδων ειρηνικής διευθέτησης, οι οποίες έχουν γίνει αποδεκτές με αμοιβαία συμφωνία μεταξύ των μερών.

5. Συμπεράσματα

Η βία κατά των γυναικών αποτελεί μορφή βίας βασισμένης στο φύλο, δηλαδή έμφυλης βίας, η οποία διαπράττεται κατά γυναικών, ακριβώς επειδή είναι γυναίκες. Συνιστά δε, σοβαρή παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Περαιτέρω, είναι τουλάχιστον θλιβερό το γεγονός ότι εντός της ΕΕ μία στις 10 γυναίκες έχει υποστεί κάποια μορφή βίας από την ηλικία των 15 ετών και μια στις 20 έχει πέσει θύμα βιασμού, ενώ μόλις το 14% εξ αυτών των γυναικών κατήγγειλαν στην αστυνομία σοβαρό περιστατικό βίας από σύντροφο.⁶⁸⁴ Η βία κατά των γυναικών λαμβάνει διαστάσεις εκτεταμένης κακοποίησης, η οποία δεν καταγγέλλεται συστηματικά στις αρχές και έτσι η πραγματική εικόνα δεν αντικατοπτρίζεται στα επίσημα στοιχεία. Τα αποτελέσματα της σχετικής έρευνας του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ προσφέρουν πειστικά επιχειρήματα για την επικύρωση από τα κράτη μέλη της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης. Πάντως, εκτός, του θεσμικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, πρέπει να αναληφθούν δράσεις και

684. Βλ. Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2014, σελ. 3.

από πρόσωπα, όπως λ.χ. τους εργοδότες, το ιατρικό προσωπικό κλπ., ώστε οι γυναίκες-θύματα να καταγγέλλουν τις εμπειρίες κακοποίησής τους στις αρχές, να μην αποσιωπούν τα περιστατικά βίας εναντίον τους και οι δράστες να μην παραμένουν ασύλληπτοι. Επιπλέον, σημαντική και απαραίτητη είναι η κατάλληλη εκπαίδευση όλων των εμπλεκόμενων λειτουργών, αστυνομικών οργάνων κ.λπ. Γενικότερα, μάλιστα, χρειάζεται να διερευνηθούν διάφοροι τρόποι για την ανάδειξη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και να αναληφθούν συντονισμένες δράσεις, όπως προβλέπεται στην Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, η ενσωμάτωση της οποίας στις εσωτερικές νομοθεσίες των κρατών μελών, κρίνεται απολύτως αναγκαία και χρήσιμη.

Βιβλιογραφία

- Αμιλιανίδης, Α. (2006). Το κυπριακό δίκαιο του γάμου και του διαζυγίου στη διεκκυστίδα εκκλησίας και πολιτείας, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Βλάχου, Β. (2008). «Η προσέγγιση της ενδοοικογενειακής βίας υπό το πρίσμα των εγκληματολογικών θεωριών», Ποινικός Λόγος, σελ. 735 επ.
- Γεροστάθου, Δ. (2014). Ενδοοικογενειακή βία σε σχέση με την προσωπικότητα του τέκνου, ΕφΑΔ 2014, σελ. 987 επ.
- Γιοβάνογλου, Σ. (2009). «Η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής γενετήσιας κακοποίησως του παιδιού με «συνεδρίες οικογενειακών ομάδων», Ποινική Δικαιοσύνη, σελ. 94 επ.
- Γκρόζος, Σ. (2008). «Ο νόμος 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία», στο: Πρακτικά Επιμορφωτικής Ημερίδας 28.6.2007 για την ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά τον Ν. 3500/2006, Α.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.
- Ζαραφωνίτου, Χ. (2008). «Συμπεράσματα», στο: Πρακτικά Επιμορφωτικής Ημερίδας, όπ.π.
- Ζημιανίτης, Δ. (2011). «Ζητήματα από τη νομοθεσία για την ενδοοικογενειακή βία», Ποινική Δικαιοσύνη, σελ. 1206 επ.
- Καραμόσχολου, Α. (2010). «Ν. 3500/2006 - Οι ποινικές ρυθμίσεις. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών», Ποινική Δικαιοσύνη, σελ. 1175 επ.
- Λιασίδης, Σ. (2006). Οικογενειακό Δίκαιο, Σύνοψη αποφάσεων Ανώτατου Δικαστηρίου με σχόλια και παρατηρήσεις, τόμ. Πα, Κυπριακές εκδόσεις, Λευκωσία.
- Μανιάτης Α. & Καπράλου Π. (2009). Προσέγγιση της αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας, Επιστημονική Επετηρίδα «Αρμενόπουλου», σελ. 89 επ.

- Μπρακουμάτσος, Π. (2007). «Ο Ν. 3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας. Σκέψεις-Παρατηρήσεις», Ποινική Δικαιοσύνη, σελ. 1455 επ.
- Μπρακουμάτσος, Π. (2008). «Παρατηρήσεις-Σκέψεις-Προτάσεις επί του νέου νόμου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», στο: Πρακτικά Επιμορφωτικής Ημερίδας, ό.π., σελ. 204-206.
- Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) (2014). Βία κατά των γυναικών: Πανευρωπαϊκή έρευνα - Τα αποτελέσματα με μια ματιά, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο (<http://fra.europa.eu>).
- Παντελίδου, Κ. (2010). «Ενδοοικογενειακή βία και ιδιωτικό δίκαιο», Τμητικός τόμος Μιχ. Σταθόπουλου, τόμ. Ι, Α.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 1957 επ.
- Παπαδημητράκη, Γ. (2009). «Η αντιμετώπιση των ανηλίκων θυμάτων στην αγγλική ποινική δίκη», Ποινική Δικαιοσύνη, σελ. 1007 επ.
- Παπαδοπούλου-Κλαμαρή, Δ. (2012). «Σκέψεις για τον Ν. 3500/2006 (ενδοοικογενειακή βία). Τα προστατευόμενα πρόσωπα και ο σκοπός του νόμου», Νομικό Βήμα, σελ. 244 επ.
- Παπαζήση, Θ. (2014). Οικογενειακό δικαστήριο ως μέσο προστασίας της οικογένειας, ΕφΑΔ 2014, σελ. 218 επ.
- Παπαθεοδώρου, Θ. (2007). «Η ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας. Συγκριτική προσέγγιση», Ποινική Δικαιοσύνη, σελ. 75 επ.
- Πρακτικά Επιμορφωτικής Ημερίδας 28.6.2007. Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών, Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, Διευθυντής: Κουράκης Ν. (2008). Ενδοοικογενειακή βία: Προοπτικές μετά τον Ν. 3500/2006, Α.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.
- Σεργίδης, Γ. (2007). Λόγοι Διαζυγίου, τόμ. ΙΙ, Κυπριακές εκδόσεις, Λευκωσία.
- Τομαράς, Βλ. (2008). «Διαστάσεις της ενδο-οικογενειακής βίας: Ο Ν. 3500/2006 και ο ρόλος των ειδικών ψυχικής υγείας», στο: Πρακτικά Επιμορφωτικής Ημερίδας, ό.π., σελ. 94 επ.
- Χαραλαμπίκης, Α. (2011). «Οι νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις στο χώρο του ποινικού δικαίου που αφορούν οικογενειακές ή συγγενικές σχέσεις», Ποινικά Χρονικά, σελ. 562 επ.
- Χαραλαμπίκης, Α. (2014). Ο Περί Γάμου Νόμος (Ν. 104(Ι)/2003), άρ. 1-41, ο Περί Οικογενειακών Δικαστηρίων Νόμος (Ν. 23/1990), άρ. 1-28.
- Χριστοφόρου Α. σε Συνοδινού Τ.-Ε. (2014). Κυπριακό Ιδιωτικό Δίκαιο, Κατ'άρθρο ερμηνεία-Νομολογία, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.